

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Ναυτιλία και Logistics

Το Δίκαιο της Θάλασσας

Σκοποί της Ενότητας

- Ανάλυση της γέννησης και της συγκρότησης του Δικαίου της Θάλασσας από τον 17^ο αιώνα μέχρι σήμερα.
- Μελέτη βασικών στοιχείων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS - Montego Bay Convention).

Το Δίκαιο της Θάλασσας

- ▶ Δίκαιο της Θάλασσας: Σύνολο κανόνων του Διεθνούς Δικαίου που ρυθμίζει τις εξουσίες των Κρατών στο θαλάσσιο χώρο.
- ▶ Ναυτικό Δίκαιο: Διέπει τις ιδιωτικές σχέσεις στη θάλασσα.
- ▶ Η διάκριση των παραπάνω χάνει τη σημασία της διότι δημιουργούνται συνεχώς κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που αφορούν απευθείας το πλοίο και την όλη «ναυτική βιομηχανία» με παράλληλη αύξηση του ρόλου των ιδιωτών στον μηχανισμό θέσπισης των σχετικών κανόνων.
- ▶ Η εξέλιξη του Δικαίου της Θάλασσας αποτελεί ένα είδος συμβιβασμού μεταξύ των αξιώσεων των κυρίαρχων κρατών για exclusive claims (αποκλειστική χρήση των παρακείμενων θαλάσσιων χώρων) και για inclusive claims (αξιώσεων για ελεύθερη πρόσβαση και εκμετάλλευση των ωκεανών και των πόρων από όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας)

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση

- ▶ Πρώτη φάση: Αρχίζει με τη γέννηση του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και φθάνει μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.
- ▶ Μέχρι τον 17^ο αιώνα οι ρυθμίσεις στηρίζονταν στην πρακτική των ανθρώπων της θάλασσας και σχετίζονταν με τα συμφέροντα τους
 - Τα ζητήματα αντιμετωπίζονταν κατά τρόπο ενιαίο με κύριο αποδέκτη τον ναυτικό μέχρι τα κράτη να ενδιαφερθούν να κυριαρχήσουν στον θαλάσσιο χώρο.
 - Κεντρικό πρόβλημα η έλλειψη κωδικοποιήσεως → Αποτέλεσμα τμήματα του Δικαίου της Θάλασσας να είχαν αποκρυσταλλωθεί μέσα από κλασικά βιβλία που διαπραγματεύονταν ζητήματα της θάλασσας.

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση

- ▶ Διαμορφώθηκε το δίκαιο μέσα από την πρακτική των μεγάλων κρατών.
 - Αρχή της ελευθερίας της ανοιχτής Θάλασσας: Η θάλασσα που βρίσκεται πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη είναι ελεύθερη για όλα τα κράτη.
- ▶ Αιγιαλίτιδα Ζώνη: Η ζώνη που εκτείνεται πέρα από τη ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα και στην οποία το παράκτιο κράτος έχει τη πλήρη κυριαρχία.
- ▶ **Πρώτη Αρχή:** Η αρχή της πλήρους κυριαρχίας των κρατών στην αιγιαλίτιδα τους ζώνη (χωρική τους θάλασσα).
 - Καθιερώθηκε για λόγους άμυνας και ασφάλειας των παράκτιων κρατών αλλά και για οικονομικούς λόγους.

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση (1^η Αρχή)

- ▶ Η εξέλιξη του πλάτους της χωρικής θάλασσας αντικατοπτρίζει τις αλλαγές στις διεθνείς συμφωνίες και τη διεθνή νομοθεσία που αφορούν τη κυριαρχία των κρατών στις θαλάσσιες περιοχές:
 - 3 Ναυτικά Μίλια: Αρχικά τα κράτη είχαν πλήρη κυριαρχία τρία ναυτικά μίλια από την παράκτια γραμμή.
 - 6 Ναυτικά Μίλια: Στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα πολλά κράτη αύξησαν το πλάτος της χωρικής τους θάλασσας σε έξι ναυτικά μίλια
 - 12 Ναυτικά Μίλια: Πολλές χώρες επέκτειναν το πλάτος της χωρικής τους θάλασσας σε 12 ναυτικά μίλια. Πλέον αυτό είναι και το σύνηθες σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας.
 - Πρόσφατα μερικά κράτη, κυρίως της Λατινικής Αμερικής, έφθασαν τα 200 Ναυτικά Μίλια.

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση (1^η Αρχή)

▶ Αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας:

- Γενική Αιγιαλίτιδα Ζώνη (6 Ναυτικά Μίλια): Πρόκειται για τη γενική χωρική θάλασσα της χώρας, όπου ισχύει η πλήρη κυριαρχία της.
- Ειδική Αιγιαλίτιδα Ζώνη για Αεροπορία και Αστυνομία (10 Ναυτικά Μίλια): Πρόκειται για ειδική ζώνη που καθιερώθηκε το 1931 και εφαρμόζεται για θέματα που σχετίζονται με την Αεροπορία και την Αστυνομία.

▶ Αιγιαλίτιδα ζώνη της Τουρκίας:

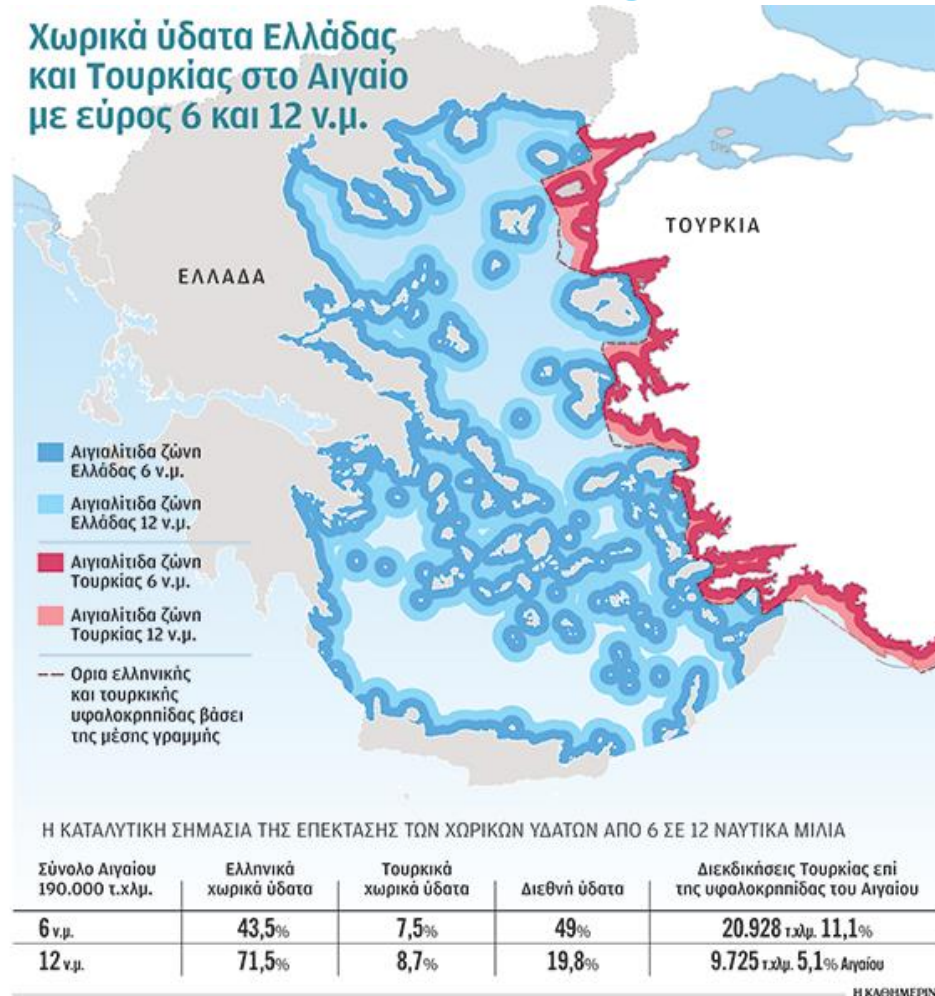
- Το 1964 η Τουρκία επέκτεινε την αιγιαλίτιδα ζώνη της από τα 3 στα 6 ναυτικά μίλια και όρισε ότι εάν οι έναντι των τούρκικων ακτών χώρες είχαν χωρικά ύδατα μεγαλύτερα των 6 μιλίων τότε τα τουρκικά χωρικά ύδατα καθορίζονταν βάσει της αρχής της αμοιβαιότητας.

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση (1^η Αρχή)

- ▶ Η αρχή της αβλαβούς διέλευσης (Innocent Passage): Αποτελεί συμπλήρωμα και τμήμα της πρώτης αρχής της αιγιαλίτιδας ζώνης.
 - Δεν ισχύει με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις περιπτώσεις και υπάρχει διάκριση μεταξύ των πολεμικών και εμπορικών πλοίων.
 - Τα παράκτια κράτη δεν εφαρμόζουν όλα τα ίδια τακτική απέναντι στα πολεμικά πλοία. Αρκετά κράτη δεν δέχονται το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης και απαιτούν προηγούμενη γνωστοποίηση ή άδεια διέλευσης.

Φάσεις Εξέλιξης Αιγιαλίτιδα Ζώνη της Ελλάδας

Φάσεις Εξέλιξης Αιγιαλίτιδα Ζώνη της Ελλάδας

- ▶ **Casus Belli:** Η Τουρκία δήλωσε το 1974 ότι η επέκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 μίλια θα σήμαινε ελληνοτουρκικό πόλεμο. Γνωστό με τη λατινική φράση Casus Belli (Αιτία πολέμου).
- ▶ Έρχεται σε αντίθεση με το θεμελιώδη κανόνα του διεθνούς δικαίου που δεν επιτρέπει τη χρήση βίας ή απειλή χρήσεως βία μεταξύ των κρατών.
- ▶ **Ισχυρισμοί Τουρκίας:** Το Αιγαίο είναι περιοχή με ξεχωριστές γεωγραφικές συνθήκες και στη περίπτωση αύξησης της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 μίλια το Αιγαίο θα μετατραπεί σε «ελληνική λίμνη».
- ▶ **Αδύναμες οι νομικές θέσεις της Τουρκίας:** Από το 1960 δημιουργήθηκε ένας εθιμικός κανόνας του διεθνούς δικαίου 12 μιλίων.

Φάσεις Εξέλιξης Αιγιαλίτιδα Ζώνη της Ελλάδας

- ▶ Η Τουρκία έχει επεκτείνει από το 1964 τα χωρικά της ύδατα σε Εύξεινο Πόντο και Μεσόγειο.
- ▶ Πιθανή επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα έχει καταλυτικά αποτελέσματα στις τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο:
 - Το ποσοστό της περιοχής που θα απομείνει να διεκδικείται από τα δύο κράτη θα περιορισθεί στο 5% του Αιγαίου.
 - Θα πάψει να υφίσταται το πρόβλημα του διαφορετικού εύρους του εναέριου χώρου σε σχέση με των χωρικών υδάτων.
 - Οι λεγόμενες «γκρίζες ζώνες» που ετέθησαν από τη Τουρκία θα έχουν συμβολικό μόνο χαρακτήρα μετά από την επέκταση.

Φάσεις Εξέλιξης Αιγιαλίτιδα Ζώνη της Ελλάδας

- ▶ Για να προχωρήσει η Ελλάδα στην αύξηση της αιγιαλίτιδας ζώνης δεν πρέπει να συμφωνήσουν και τα δύο κράτη.
 - Στο άρθρο 3 της Συμβάσεως για το Δίκαιο της Θάλασσας ορίζεται ότι κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της χωρικής του θάλασσας.
- ▶ Η Ελλάδα δεν προχώρησε στην αύξηση των χωρικών της υδάτων για τους εξής λόγους:
 - 1973: Μόλις είχαν ξεκινήσει οι εργασίες της Συνδιασκέψεως για το Δίκαιο της Θάλασσας και αφέθηκε το θέμα να ωριμάσει.
 - 1982: Υπεγράφη η σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας αλλά το 1994 ετέθη σε ισχύ.
 - 1995: Απόφαση της τουρκικής Βουλής για casus belli.

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση (2^η Αρχή)

- ▶ Η δεύτερη αρχή ήταν η ελευθερία των θαλασσών (ανοιχτής θάλασσας).
 - Ελευθερία ναυσιπλοΐας
 - Ελευθερία υπέρπτησης
 - Ελευθερία τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και σωληναγωγών
 - Ελευθερία τοποθέτησης τεχνητών νήσων
 - Ελευθερία επιστημονικής έρευνας
- ▶ Η αφετηρία του Δικαίου της Θάλασσας στη σύγχρονη εποχή αποτέλεσε η «Μάχη των Βιβλίων» (διαμάχη μεταξύ mare liberum και mare clausum).

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση (2^η Αρχή)

- ▶ Πρώτη θεμελίωση της ελευθερίας υποστηρίχθηκε από τον Ολλανδό νομομαθή Hugo Grotius στο έργο του “Mare Liberum” (1609).
 - Υποστηρίζει ότι οι θάλασσες δεν υπόκεινται στην αποκλειστική κυριαρχία κανενός κράτους.
- ▶ Το έργο του John Selden (1635) “Mare Clausum” υποστηρίζει ότι μια θάλασσα μπορεί να κηρύσσεται κλειστή, υπό την κυριαρχία ενός συγκεκριμένου κράτους.

Φάσεις Εξέλιξης

1^η Φάση (2^η Αρχή)

- ▶ Η γένεση και εξέλιξη του διεθνούς δικαίου της θάλασσας καλύπτει χρονική περίοδο αρκετών αιώνων μέχρι το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τα μεγάλα ναυτικά κράτη έθεσαν βασικές αρχές οι οποίες είναι εθιμικές και είναι οι εξής:
 - Η αρχή της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας.
 - Η αρχή της πλήρους κυριαρχίας των κρατών στη χωρική θάλασσα τους, δηλαδή σε μια συγκεκριμένη περιοχή κατά μήκος των ακτών τους.
 - Η αρχή της αβλαβούς διέλευσης από τη χωρική θάλασσα αναφέρεται στο διεθνές ναυτικό δίκαιο και δηλώνει ότι κάθε ξένο εμπορικό ή πολεμικό πλοίο έχει το δικαίωμα να διέρχεται αβλαβώς, δηλαδή χωρίς να προκαλεί ζημίες ή επιβάρυνση, από τα χωρικά ύδατα άλλων χωρών.

Φάσεις Εξέλιξης

2^η Φάση

- ▶ 1945: Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Harry Truman, εξέδωσε δύο Διακηρύξεις σε σχέση με τα δικαιώματα αλιείας και έρευνας, ελέγχου και εκμεταλλεύσεων του βυθού πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη.
 - Αποτέλεσαν τον πυρήνα του μετέπειτα Δικαίου της Θάλασσας.
- ▶ Δεύτερη φάση: Ξεκινάει από το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου ως το 1958.
 - Κωδικοποιείται για πρώτη φορά το Δίκαιο της Θάλασσας με την υπογραφή των Συμβάσεων της Γενεύης και το Δίκαιο της Θάλασσας από εθιμικό καθίσταται γραπτό.

Φάσεις Εξέλιξης

2^η Φάση

- ▶ 1956: Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου εκπόνησε ένα σχέδιο άρθρων στη πρώτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS I):
 - Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη
 - Σύμβαση για την Ανοικτή Θάλασσα
 - Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Ζώντων Πόρων της Ανοικτής Θάλασσας
 - Σύμβαση για την Υφαλοκρηπίδα
- ▶ Στην UNCLOS I δεν λύθηκε το ζήτημα του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης

Φάσεις Εξέλιξης

2^η Φάση

- ▶ 1960: Δεύτερη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας χωρίς να υπάρξει συμφωνία.
- ▶ 1973-1982: Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Κατέληξε σε συμφωνία στο Montego Bay της Τζαμάικα στις 10 Δεκεμβρίου του 1982.
- ▶ Οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης που αποτελούν το ισχύον Δίκαιο της Θάλασσας είναι:
 - Σύμβαση για τη χωρική Θάλασσα και τη συνορεύουσα ζώνη: Κωδικοποίησε βασικές αρχές για τη χωρική θάλασσα και δέχθηκε ότι κανέναν κράτος δεν θα επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη πέραν των 12 ν.μ.

Φάσεις Εξέλιξης

2^η Φάση

- ▶ Οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης που αποτελούν το ισχύον Δίκαιο της Θάλασσας είναι:
 - Σύμβαση για την ανοιχτή Θάλασσα: Κωδικοποίησε την θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης χρησιμοποίησης της ανοιχτής θάλασσας από όλα τα κράτη.
 - Σύμβαση για την Υφαλοκρηπίδα: Καθιερώθηκε για πρώτη φορά αυτός ο θεσμός.
 - Σύμβαση για την αλιεία και την προστασία των βιολογικών πόρων στην ανοιχτή Θάλασσα. Προβλέπει ότι όλα τα κράτη έχουν το δικαίωμα να αλιεύουν στην ανοιχτή θάλασσα, ταυτόχρονα θεσπίζει σειρά υποχρεώσεων για τη προστασία των βιολογικών πόρων.

Φάσεις Εξέλιξης

3^η Φάση

- ▶ Τρίτη φάση: Ξεκινάει μετά την υπογραφή των συμβάσεων της Γενεύης και φθάνει μέχρι σήμερα.
 - 10 Δεκεμβρίου 1982: Ριζική αναθεώρηση του δικαίου της θάλασσας.
- ▶ Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν σε αυτές τις εξελίξεις ήταν οι εξής:
 - Στις 4 Συμβάσεις της Γενεύης υπήρξε κενό σχετικά με το εύρος της χωρικής θάλασσας, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και την κατανομή των αλιευτικών αποθεμάτων.
 - Οι προηγμένες τεχνολογικές εξελίξεις επέτρεψαν την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση πλούσιων πόρων, τόσο ζώντων (όπως η αλιεία) όσο και μη ζώντων (όπως τα πετρέλαιο και οι πολυμεταλλικοί κόμβοι), είτε αυτοί βρίσκονται στο υπέδαφος της υφαλοκρηπίδας είτε σε μεγάλα βάθη.

Φάσεις Εξέλιξης

3^η Φάση

- ▶ Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν σε αυτές τις εξελίξεις ήταν οι εξής:
 - Η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού και, αντίστοιχα, η αυξημένη ζήτηση για πόρους έχουν ωθήσει στην αναζήτηση νέων πηγών πλούτου.
 - Η πίεση των κρατών του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου που δεν είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν στις Συνδιασκέψεις της Γενεύης και αναζητούσαν την ευκαιρία να προωθήσουν τις θέσεις τους.
- ▶ Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας συμπληρώνεται από τη Συμφωνία της Νέας Υόρκης.
 - Ρυθμίσεις για την εκμετάλλευση του βυθού των θαλασσών πέρα από τα όρια της εθνικής κυριαρχίας.

Βασικές Ρυθμίσεις του Νέου Δικαίου της Θάλασσας

- ▶ Διεθνές Δίκαιο: Εξουσίες του κράτους στο θαλάσσιο χώρο.
- ▶ Ναυτικό Δίκαιο: Διέπει τις ιδιωτικές σχέσεις στη θάλασσα με αναφορά στο πλοίο.
- ▶ Θάλασσα Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο: Αναφέρεται στο σύνολο των περιοχών που απαρτίζονται από αλμυρό νερό και βρίσκονται σε φυσική και ανοιχτή επικοινωνία μεταξύ τους. Εξαιρούνται οι εσωτερικές θάλασσες και τα γλυκά νερά.
- ▶ Βασικές ρυθμίσεις του νέου Δικαίου της θάλασσας:
 - Αιγιαλίτιδα ζώνη: Συμφωνία για το πλάτος της ζώνης. Το πλάτος μπορεί να φθάσει τα 12 ν.μ. (Πάνω από 80 κράτη το έχουν υιοθετήσει)

Βασικές Ρυθμίσεις του Νέου Δικαίου της Θάλασσας

▶ Βασικές ρυθμίσεις του νέου Δικαίου της θάλασσας:

- Θεσμός των στενών: Νέο καθεστώς της «Ελεύθερης ναυσιπλοΐας» των στενών (Transit Passage).
 - Τα πλοία θα διέρχονται ελεύθερα σαν να πρόκειται για ανοιχτή θάλασσα. Τα υποβρύχια θα διέρχονται εν καταδύσει και τα αεροσκάφη θα έχουν το δικαίωμα υπερπτήσεως των στενών άνευ άδειας.
- Συνορεύουσα ζώνη: Η συνορεύουσα ζώνη μπορεί να επεκτείνεται μέχρι 24 ν.μ. (Αιγιαλίτιδα ζώνη και Συνορεύουσα ζώνη μέχρι 24 ν.μ.).
- Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ): Έχει έκταση 200 ν.μ. (μαζί με την αιγιαλίτιδα ζώνη).
 - Έχει κυριαρχικά δικαιώματα ως προς την έρευνα, εκμετάλλευση και διατήρηση των φυσικών πόρων (αλιευμάτων). Δικαιοδοσία για τοποθέτηση τεχνητών νήσων, διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Βασικές Ρυθμίσεις του Νέου Δικαίου της Θάλασσας

- ▶ Βασικές ρυθμίσεις του νέου Δικαίου της θάλασσας:
 - Ανοικτή θάλασσα: Αρχίζει μετά το τέλος της ΑΟΖ (μετά τα 200 ν.μ.).
 - Υφαλοκρηπίδα: Έχει ελάχιστη έκταση 200 ν.μ. αλλά δύναται να φτάσει μέχρι τα 350 ν.μ. Αναφέρεται στη περιοχή που περιλαμβάνει την υποβρύχια προέκταση της Ηπείρου.
 - Ζώνη των διεθνών βυθών: Η ζώνη των βυθών που βρίσκεται πέρα από την Υφαλοκρηπίδα δεν ανήκει σε κανένα κράτος.
 - Αρχιπελαγικά κράτη: Ευνοϊκές διατάξεις για τα κράτη που αποτελούνται αποκλειστικά από νησιά.
 - Τα νησιά έχουν πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ με μόνη εξαίρεση τις βραχονησίδες που δεν μπορούν να κατοικηθούν.

Βασικές Ρυθμίσεις του Νέου Δικαίου της Θάλασσας

- ▶ Βασικές ρυθμίσεις του νέου Δικαίου της θάλασσας:
 - Κλειστές και Ημίκλειστες θάλασσες: Μεγάλο ενδιαφέρον έδειξε η Τουρκία που είχε ως σκοπό να επιτύχει εξοστρακισμό των γενικών λύσεων του δικαίου της θάλασσας. Οι διατάξεις που υιοθετήθηκαν αναφέρονται σε δευτερεύοντα θέματα και δεν είναι δεσμευτικές αλλά έχουν χαρακτήρα συστάσεων - συνεργασίας.
 - Επίλυση Διαφορών: Κάθε ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί να επιλέξει ένα ή περισσότερα μέσα επίλυσης:
 1. Το Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου της Θάλασσας
 2. Το Διεθνές Δικαστήριο του Ο.Η.Ε.
 3. Τα Διοικητικά Δικαστήρια

Βασικές Ρυθμίσεις του Νέου Δικαίου της Θάλασσας

- ▶ Βασικές ρυθμίσεις του νέου Δικαίου της θάλασσας:
 - Τρόποι Αντιμετώπισεως τυχόν Προβλημάτων: Συμφέρουσα για τη χώρα μας που την υπέγραψε, ενώ η Τουρκία την καταψήφισε. Τα θετικά υπερισχύουν των αρνητικών, που είναι για εμάς η ελεύθερη διέλευση και υπέρπτηση μέσα και πάνω από τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας.